

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИРОДУ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН

Досліджено характерні особливості лізингу. Проведено його порівняння з орендою та кредитом.

Ключові слова

Лізинг, оренда, кредит, організаційно-економічні відносини, правова природа.

Актуальність проблеми. Як показує досвід господарювання розвинутих у соціально-економічному відношенні країн, лізинг є одним з найбільш дієвих, зручних, ефективних і сприйнятливих для суб'єктів господарювання методів оновлення матеріально-технічної бази, модернізації основних фондів підприємств. Він займає важливе і постійно зростаюче місце в процесах суспільного відтворення, фінансовому механізмі й взагалі в системі ринкових відносин. З 1985 по 2004 р. світовий річний обсяг лізингових угод зріс більше ніж у чотири рази – з 138,1 млрд.дол.США до 579,1 млрд.дол.США [1, с. 13].

Аналіз останніх наукових досліджень. Теоретичне дослідження сутності лізингу проводили Абашина А.М., Андрійчук В.Г., Внукова Н.М., Газман В.Д., Гайдуцький П.І., Саблук П.Т., Турило А.М. та ін. Проте і до цього часу немає узгодженої позиції щодо трактування сутності лізингу, його змісту та ролі в економіці.

Метою статті є виявлення та дослідження суттєвих відмінностей лізингу від оренди та кредиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологічна невизначеність нерідко призводить до ототожнення категорій “оренда” та “лізинг” в економічних дослідженнях [2, с. 136; 3, с. 75; 4, с. 21; 5, с. 467; 6, с. 518]. Зводять лізинг до оренди й фахівці Європейської федерації національних асоціацій лізингових компаній, стверджуючи, що “лізинг – це договір оренди заводу, промислових товарів, обладнання, нерухомості для використання їх у виробничих цілях орендатором, в

той час як товари купуються орендодавцем, і він зберігає за собою право власності (на весь період лізингової угоди)” [2, с. 4].

Дійсно, оренда та лізинг мають спільну, однотипну правову природу і оформляються відповідним договором. Ми виходимо з того, що лізинг є більш широке, загальне порівняно з орендою як частковим, менш загальним. Тому мають рацію, на нашу думку, ті автори, які розглядають оренду як складовий елемент лізингу [7, с. 27; 8, с. 17]. Разом з тим, між лізингом і орендою існує ряд відмінностей, які зводяться до наступного:

1) *кількість учасників угоди.* У лізингових відносинах приймає участь, як правило, три сторони (лізингодавець, лізингоотримувач, продавець об'єкту лізингу) на відміну від двох в орендних відносинах (орендар та орендодавець). Поява третьої сторони (суб'єкта) значно ускладнює всю систему взаємозв'язків та взаємовідносин, що формуються. Особливо це стосується фінансових та організаційних аспектів;

2) *поділ ролей та обов'язків.* На відміну від орендних відносин, в яких орендар відіграє пасивну роль, лізингоодержувач самостійно обирає предмет лізингової угоди, а також його виробника. Лізингодавець лише виконує волю лізингоодержувача – купує у виробника (продавця) обрані основні засоби та надає їх у користування лізингоотримувачу. На відміну лізинговим відносинам в орендних постачальник майна самостійно не фігурує. Лізингоотримувач має права та обов'язки, притаманні покупцеві;

3) *предмет договору.* За договором оренди – це неспоживна річ, яка визначена індивідуальними ознаками [9]. Не можуть виступати предметом договору оренди види майна, визначені законом. Предмет договору лізингу – неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками і віднесена відповідно до законодавства до основних фондів. Предметом договору лізингу не можуть бути земельні ділянки, інші природні об'єкти, цілісні майнові комплекси підприємств та їх відокремлені структурні підрозділи, а також інше майно, встановлене законом;

4) *строк, на який заключається угода.* Термін оренди є необмеженим. Лізингова угода має термін дії не менше одного року;

5) *платежі за користування.* За умов оренди плата за користування об'єктом оренди вноситься рівними частками. Графік лізингових платежів визначається за згодою сторін із врахуванням побажань лізингоодержувача та фіксується у договорі. Лізингові платежі включають такі елементи, як: суму, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу; платіж як винагороду лізингодавцю за отриманне у лізинг майно; компенсацію відсотків за кредитом; інші витрати лізингодавця, безпосередньо пов'язані з виконанням договору лізингу;

6) *характер відносин.* Оренда є відносинами майнового найму. Лізинг – відносини майнового найму, купівлі-продажу, поставки, кредиту;

7) *розподіл ризиків.* Ризик випадкового знищення або пошкодження предмета договору несе (відшкодовує): за умов оренди – орендодавець, лізингу – лізингоодержувач;

8) *відповідальність за недоліки переданого майна.* Оренда передбачає відповідальність орендодавця. При лізингу, якщо вибір продавця (постачальника) предмета договору лізингу був здійснений лізингоодержувачем, продавець (постачальник) несе відповідальність перед лізингоодержувачем за порушення зобов'язань. Якщо вибір продавця (постачальника) предмета договору лізингу був здійснений лізингодавцем, продавець (постачальник) та лізингодавець несуть перед лізингоодержувачем солідарну відповідальність;

9) *перехід права власності.* Орендодавець протягом усього терміну дії договору оренди і по його закінченню є власником предмету оренди. При фінансовому лізингу лізингоодержувач, сплативши лізингові платежі (які в більшій частині є відшкодуванням вартості основних засобів наданих у лізинг), по закінченню дії договору стає власником наданого у лізинг майна. Орендар же, сплативши орендні платежі, не отримує нічого.

Отже, лізинг має суттєві відмінності від оренди як за своїм характером, більш широкою сутністю, так і механізмом здійснення операцій, кількістю учасників та їх правами і обов'язками.

Також не можна погодитися з тими дослідниками, які ототожнюють лізинг із кредитом, визначають лізинг як кредитну операцію, або ж як одну із форм кредиту

[2, с. 136; 10, с. 649]. Дійсно, в основі механізму лізингової угоди лежить кредитна операція, проте лізинг має ряд суттєвих відмінностей від кредиту:

1. *Застава.* У разі оформлення кредитної угоди, необхідною умовою надання кредиту є наявність застави. Кредит надається платоспроможному підприємству, із стійким фінансовим становищем, оптимальною структурою балансу, позитивною кредитною історією. При наданні основного засобу у лізинг заставою виступає предмет лізингу, на який протягом усього терміну дії угоди право власності зберігає лізингодавець. У разі порушення лізингоотримувачем своїх зобов'язань, предмет лізингу може бути повернений лізингодавцю.

2. *Обсяг фінансування.* Кредит покриває лише 70-80% вартості придбання основного засобу. Решту суми підприємство повинне покрити за рахунок власних фінансових ресурсів. Лізингова операція забезпечує 100% фінансування угоди купівлі предмету лізингу. Лізингодавець інвестує на придбання предмету лізингу як власні, так і залучені та позикові кошти.

3. *Платежі.* На відміну від умов погашення кредиту, коли платежі розподіляються рівномірно в часі, лізингові платежі максимально адаптовуються до особливостей господарської діяльності лізингоодержувача, генерування ним грошового потоку. Лізингові платежі на противагу кредиту можна сплачувати як у грошовій, так і в натуральній формі.

4. *Обсяг послуг.* Лізингова компанія надає комплексне обслуговування операції. Це передбачає підготовку, оформлення, реєстрацію необхідної документації та заключення договорів (лізингу, купівлі-продажу, страхування, кредитного, застави). Лізингодавець також може надати консультації щодо вибору виробника, моделі основного засобу, забезпечити технічну підтримку при експлуатації та навчання персоналу підприємства. За кредитних відносин кредитодавець зобов'язується лише надати грошові кошти в обсязі та на умовах, передбачених кредитним договором.

5. *Зміни у структурі балансу.* Лізингоотримувач відображає у балансі не всю кредиторську заборгованість (вартість отриманого предмету лізингу), а лише поточні платежі.

6. *Податкові переваги.* Саме завдяки перевагам в оподаткуванні лізинг поширився по світу і динамічно розвивається. Механізм фінансового лізингу надає лізингоотримувачу можливість зменшити оподатковуваний прибуток та отримати податковий кредит на всю вартість предмета лізингу; віднести винагороду лізингодавцю на валові витрати; нараховувати амортизацію на основний засіб, наданий у лізинг

Лізингова компанія “Райффайзен Лізинг Аваль”, один з найбільших операторів на ринку лізингових послуг, провела порівняння кредиту і лізингу, результати якого наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика параметрів придбання майна із застосуванням лізингу та кредиту

Параметри	Кредит	Лізинг
1	2	3
Строк розгляду документів	Від одного дня до декількох тижнів	При фінансуванні до 200 тис. євро – 2 робочих дні, вище 200 тис. євро – в межах 1 робочого тижня.
Авансовий платіж	У середньому 20%	Від 15%
Строк фінансування	До 5 років	1-5 років
Розстрочка платежу	На погашення вартості майна	На погашення вартості майна, додаткового обладнання, страхування, реєстрація майна (за умови придбання транспорту), транспортні збори (за умови придбання транспорту), платежі у Пенсійний фонд (при придбанні транспорту) тощо.
Необхідність наявності автогосподарства (при придбанні транспорту)	Так	Ні
Додатковий заклад майна	Так	Ні
Кількість документів необхідних для оцінки	15-20	8-10
Необхідність нотаріального посвідчення договору	Так	Ні
Необхідні договори для підписання	Договір кредиту, застави, купівлі-продажу, страхування та інше	Договір лізингу
Платежі при складанні угоди фінансування	10-15 (авансовий платіж, страховий платіж, комісія банку за надання кредиту, комісія за конвертацію валюти, послуги нотаріуса, 3% пенсійний фонд, транспортний збір, реєстрація в ДАІ та ін.)	2 (авансовий платіж, адміністративна комісія)
Щомісячні платежі	Погашення тіла кредиту, кредитні платежі, транспортний збір, комісія банку за конвертацію валюти, та інші	Лізинговий платіж
Мінімальний період діяльності клієнта	Від 1 року	Від 3-х місяців
Регіональна залежність	Залежить від розміщення філій банку	Працюємо з усіма регіонами України

Продовження таблиці 1

1	2	3
Можливість накладання штрафних санкцій	Майно може бути предметом податкового арешту, відчуження третіми особами і т.д.	Майно не може бути предметом податкового арешту, відчуження третіми особами і т.д.
Можливість отримання майна на заміну	Неможливо	На період лізингу компанія надає можливість отримати підмінне майно (особливо транспорт)
Фінансове планування	Графік погашення кредиту залишається незмінним і не залежить від особливостей ведення бізнесу клієнта	Графік лізингових платежів може розроблятися індивідуально під клієнта у залежності від особливостей ведення бізнесу

¹Джерело: [11]

Таким чином, з погляду організаційно-економічних відносин лізинг є самостійним фінансовим інструментом. Його часто розглядають навіть альтернативою банківському кредиту.

Висновок. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що лізинг є складним, багатогранним, багатовимірним явищем і, відповідно, категорією економічної науки. У ньому переплітаються, взаємодіють, взаємодоповнюються, а іноді й взаємозаперечуються, різні конкретні форми соціально-економічних відносин (перш за все відносин власності), організаційно-економічних та техніко-економічних відносин. Тому виокремлення, абсолютизація якоїсь однієї із форм цих відносин не дозволяє з'ясувати глибинну сутність лізингу. Призводить до вихоплення, виокремлення, абсолютизації лише якоїсь однієї, хай навіть і надто важливої, сторони і недооцінки, ігнорування інших не менш важливих сторін.

Література

1. Показники розвитку лізингу в інших країнах// Лізинг в Україні. – 2006. - №5. – С.13.
2. Смирнов Л.А. Лизинговые операции. – М.: АО “Консалтбанкир”, 1995. – 174 с.
3. Талье И.К., Абазина А.М., Братникова Л.Н. Аренда и лизинг: Определение. Общие понятия. – М.: Филлинга, 1997. – 176 с.
4. Малышенко К. Проблемы эффективности лизинга в Украине // Хозяйственное право. – 1998. - № 5. – С. 21-22.
5. Финансово-кредитный энциклопедический словарь. –М.: Финансы и статистика, 2002. – 854 с.
6. Антикризисный менеджмент / Под ред. А.Г.Грязновой. – М.: Тандем, 1999. – 624 с.
7. Горемыкин В.А. Лизинг. – М.: Дашковъ и Ко, 2003. – 368 с.
8. Курилец И.В. Финансовый лизинг как инструмент санации предприятий. – М.: ООО «Маркет ДС Корпорейшн», 2004. – 138 с.
9. Цивільний кодекс України // www.rada.gov.ua
10. Малій О.Г. Технічне забезпечення сільськогосподарського виробництва в умовах економічної кризи / Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу. – К.: ІАЕ, 2000. – 676 с.
11. www.rla.com.ua